

”Ennen ei ollut viattomampaa”

Jenny Kangasvuo

Silvia Hosseini. 2023. *Kirjallisuuden kiihottava historia*. Helsinki: Gummerus. 379 sivua.

Kirjailija ja kriitikko Silvia Hosseinin yleistajuinen tietokirja *Kirjallisuuden kiihottava historia* peuhaa eroottisten tekstien ja kosteiden kertomusten kanssa. Teos on aiempien tutkimusten ja tekstien muheva paketointi nykylukijaa varten. Queer-tutkijallekin teos

tarjoaa lukemisen nautintoa, vaikka osa teoksissa käsitellyistä teksteistä olisikin jo ennestään tuttuja.

Kirjassa on kymmenen lukua, joista kukin käsittelee tiettyä aikakautta tai tyyliuuntaa. Teos etenee johdonmukaisen kronologisesti antiikista nykypäivään. Ensimmäiset pari tuhatta vuotta eurooppalaisen kirjallisuuden historiaa Aristofaneesta valistuksen ajalle käsitellään nopeaan tahtiin neljässä luvussa, mutta mitä lähemmäs nykyhetkeä tullaan, sitä useampia lukuja tietty aikakausi saa, ja sitä pikkutarkemmin ajankohdan teoksia ja

kirjailijoita käsitellään. Kussakin luvussa pysytellään melko uskollisesti esitellyssä aikakaudessa tai tyyliuunnassa, mutta toki vertailuja eri niiden välillä on jonkin verran.

Esitellessään kirjallisuuden tyylivirtauksia vuosisadalta toiselle Hosseini näyttää, kuinka kunkin aikakauden kirjalliset tendenssit ovat löydettävissä myös eroottisesta kirjallisuudesta – oli kyse sitten uskonnollisista näkyteksteistä, valistuksen ajan suoraviivaisuudesta, romantiikan ajan tunnepurkauksista tai futurismin teknologiauskosta.

Fokus on varsin tiukasti eurooppalaisessa ja länsimaisessa kirjallisuudessa, mutta ilahduttavaa kyllä, joukkoon mahtuu myös suomalaista kansanperinnettä, persialaisia ja arabialaisia runoja sekä Suomessa vähemmän tunnettua afroamerikkalaista kirjallisuutta. Muun maailman kirjallisuus on kuitenkin rajattu tietoisesti teoksen ulkopuolelle. Niinpä teoksen oikeampi nimi olisi ”Eurooppalaisen/Länsimaisen kirjallisuuden kiihottava historia”. Hosseini perustelee rajaustaan kielellisillä syillä: eurooppalaiset/länsimaiset eroottiset tekstit ovat helpommin saatavissa käännoksinä.

Rajaus on kuitenkin harmillinen, sillä tietyt keskeiset ei-eurooppalaiset tekstit, kuten kiinalaiset lemmenrunot, Kama Sutra ja japanilaiset tyynynaluskirjat, ovat vaikuttaneet merkittäväällä tavalla myös eurooppalaiseen kirjallisuuteen. Niistä on saatavilla käännoksiä myös suomeksi. Eikö Hosseini olisi nyt voinut pikkaisen vilkaista edes Kama Sutraa? Lukijalla jää

SQS
1–2/2024

132

Pervosilmäys
Arvostelut

Jenny
Kangasvuo

kutkuttamaan se, mitä hän olisi siitä saanut irti. Johdannossa hän kuitenkin kertoo haaveilevansa latinalaisamerikkalaisesta eroottisesta kirjallisuudesta kirjoittamisesta, joten kenties kirjalle saadaan tulevaisuudessa jatko-osia, joissa katse kääntyy kauemmas Euroopasta.

Hosseini kertoo, että esiteltäväksi valitut teokset ovat ”esseistin intuitiivisia poimintoja” eivätkä ”tutkijan perusteltuja valintoja”, mutta intuitiivisuudesta huolimatta teos esittelee kattavasti eroottisen kirjallisuuden klassikoita. Hän tarkastelee eroottisesta näkökulmasta myös kirjallisuuden kaanoniin kuuluvia teoksia, joita ei valtavirtaisen käsityksen mukaan ole pidetty eroottisina, ja nostaa esiin aiemmin tuntemattomiksi jääneitä tekstihelmiä.

Kirja käsittelee oikeastaan sitä, miten kiihottumista ja seksuaalista nautintoa on kirjallisuudessa ylipäättään kuvattu. Esimerkiksi L. Onervan *Mirdjaa* ei varsinaisesti voi pitää eroottisena romaanina, mutta teos kuvaa naisen halua ja nautintoa tavalla, joka oli suomalaisessa kirjallisuudessa uusi ja normeja rikkova. Myöskään James Joycen *Ulysses* ei ole jäänyt historiaan eroottisena romaanina, vaikka juuri seksuaalisuuden käsittely oli taustalla, kun sen julkaisu kiellettiin Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa 1920-luvulla. Hosseini esittelee eri aikojen kirjallisuuskohuja ja oikeudenkäyntejä, ja näyttää, kuinka rajojen rikkomisen sosiaalisella ja yhteiskunnallisella tasolla oli usein järkyttävämpää kuin tekstin kuvaukset seksistä ja seksuaalisuudesta sinänsä.

Kirjallisuuden kaanonin klassikoiden ja pornografisten tekstien toistuva rinnastus on virkistävä: esimerkiksi Englannin viktoriaanista kirjallisuutta käsiteltäessä rinnakkain asetetaan Emily Brontën *Humiseva harju*, saman aikakauden orientalistinen haaremporno ja anonyymi muistelmateos *Salainen elämäni*, ”viktoriaanisen ajan tunnetuin pornokirja”. Tällaisilla rinnastuksilla eroottisten tekstien ja kaanoniin kuuluvien klassikoiden välinen ero liudentuu. Leo Tolstoin *Anna Karenina* kuvaa kiihkoa ja sen seurauksia tietyssä yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa siinä

missä myös anonyymien kirjoittajan pornokirja *Wieniläisen ilotytön tarina*. Molemmista konteksti on olennainen osa tarinaa: Anna Kareninan ja kreivi Vronskin intohimoinen suhde on yläluokan seurapiirien sääntöjen vastainen, kun taas alaluokkaiselle, Wienin köyhälistöön kuuluvalla Josefina Mutzenbacherille seksityö on yksi harvoista mahdollisista elinkeinoista.

Teoksessa tarkasteltavana ovat ensisijaisesti tekstit, joista on saatavilla suomenkielisiä käännöksiä. Tämän takia monet käsitellyt tekstit ovat seksuaalisuuden kirjallisuuden historiaan jo aiemmin tutustuneelle lukijalle tuttuja. Teoksen pyrkimyksenä onkin tutustuttaa ns. tavallinen lukija menneisyyden kiihottaviin teksteihin ja kannustaa omiin seikkailuihin niiden parissa. Omat kirjalliset seikkailut ovat toki helpompia, jos tekstit ovat suomeksi saatavilla.

Kirjaa varten on kuitenkin käännetty joitakin suomeksi ennen kääntämättömiä tekstejä, kuten Harlemin renessanssiin kuuluneiden afroamerikkalaisten runoilijoiden runoja. Näitä käännöksiä voi pitää kulttuuritekona, sillä Harlemin renessanssin tekstejä ei ole aiemmin juurikaan suomennettu. Harlemin renessanssin johtohahmon Langston Hughesin runoja on kirjaa varten kääntänyt Kasper Salonen, ja afroamerikkalaisen lesbokirjallisuuden pioneerin, Angelina Weld Grimké, runoja puolestaan on suomentanut Maryan Abdulkarim.

Teoksessa alleviivataan kääntäjien merkitystä paitsi mainitsemalla kääntäjien nimet myös perustelemalla käytettyjä käännöksiä, mikä antaa mielenkiintoisen näkökulman siihen, millaisia sanavalintoja eri aikoina on käytetty käännettäessä eroottisia tekstejä ja mitä eri aikojen käännöksistä on jätetty pois. Esimerkiksi Émile Zolan *Nanan* vuonna 1930 ilmestyneessä Yrjö Weijolan käännöksessä esiintyy ”nuori mies”, josta Nana yhtäkkiä puuskahtaa: ”Mitä kummaa! Sehän on nainen!” Vuonna 1952 ilmestyneessä Georgette Vuosalmen käännöksessä sukupuoleltaan epäselvää hahmoa ei kuitenkaan esiinny. Eri aikojen käännösten esittely ja

tulkinta sitovatkin esitellyt teokset paitsi kirjoitus- myös käännös- ja julkaisuaikaansa.

Teoksessa on esitelty kaikilta aikakausilta sekä miesten että naisten kirjoittamia tekstejä, siitä huolimatta, että suorasukaista pornoa ja erotiikkaa on naispuolisilta kirjailijoilta vähänlaisesti saatavilla. Hosseini on selvästi pyrkinyt tietoisesti etsimään kaikilta aikakausilta naispuolisia kirjailijoita, joiden teksteissä erotiikka tai sensuaalisuus olisi jollain tavoin läsnä. Esimerkiksi keskiaikaa käsittelevässä luvussa käsitellään Héloïsen kirjeitä Abélardille, ja renenessanssia ja klassismia käsittelevässä luvussa Aphra Behnin tekstejä. Behn oli yksi Englannin ensimmäisiä ammattimaisia naiskirjailijoita siinä mielessä, että hän ansaitsi rahaa julkaisuillaan. Teoksen esittelemien naispuolisten kirjailijoiden teksteissä erotiikka on usein verhottua, rivien väleihin kätkeytyvää ja painottaa tunnekokemusta enemmän kuin ruumiillisuutta.

Myös samansukupuolinen seksuaalisuus on teema, jota käsitellään kaikissa kirjan luvuissa. Samansukupuolista seksuaalisuutta käsittelevien tekstien esittely on myös tietoinen valinta. Hosseini etsii queer-erotiikan hippusia eri aikojen teksteistä ja muistuttaa, että varsinkin naisten välistä erotiikkaa ei yleensä kuvattu suoraan, vaan piilotettiin se ”intiimiin ystävyteen”. Suorasukaisesti naisten välisestä seksistä kirjoittivat lähinnä miespuoliset kirjailijat. Hosseini ei tee tarkkaa erottelua ”heteron” ja ”ei-heteron” kirjallisuuden välillä, vaan asettaa rinnakkain kaikenlaisia historiallisia rietauksia. Queer ei ole teoksessa alaviite, vaan pyrkimys esitellä queereiksi luokittuvia tekstejä eri vuosisadoilta kattaa koko teoksen. Nykyhetken tultaessa teoksessa keskitytään erityisesti queer-kirjallisuuteen, ja uusimmat käsitellyt teokset, kuten Niko Hallikaisen *Kanjoni* ja Mira Aurelia Eskelisen *Aavistus*, ovat ilmestyneet 2020-luvulla.

Teoksen näkökulmaa voisikin kuvata queeriksi siinä mielessä, että Hosseini pyrkii lukemaan tekstejä usein vastakarvaan. Keskiössä on se, miten halu

ja nautinto rikkovat rajoja ruumiiden, yhteiskuntaluokkien ja aikojenkin välillä. Kiihottuminen on transgressiivistä, se voi innoittaa kaikenlaisesta, piikatyöistä vuohipaimeniin ja piiskauksesta piereskelyyn. Hosseini vaikuttaa tietoisesti välttävän tuomitsevaa tai moralisoivaa lukutapaa edes groteskimpien tekstien äärellä. Kirjallisuuden kaihoisesti huokailevat, riettaasti paneskelevat, kiusattuina hekumoivat ja synnissä riemukkaasti rypevät ihmiset ovat fantasian olentoja, joille kaikki on sallittua, läpeensä (sic) queereja halussaan.

Lähdeluettelo on laaja, ja tausta-aineistona on käytetty kattavasti suomalais-ta kirjallisuudentutkimusta, myös queer-tutkijoiden tekstejä. Kyse on yleistajuisesta tietokirjasta, jossa lähteiden käytön säännöt ovat erilaiset kuin tutkimusteksteissä, mutta Hosseini on ilahduttavan tarkka, ja mainitsee leipätekstissä keskeisimmät tutkijat, joiden tutkimustuloksia ja tulkintoja hän käyttää. Lähteiden käyttöä voi pitää esseistisenä siinä mielessä, että Hosseini keskustelee tekstissä lähdetekstiensä ja toisten kirjoittajien kanssa pohtivammin kuin tutkimustekstissä olisi mahdollista. Samalla esseistisyys antaa mahdollisuuden hedelmällisiin oivalluksiin ja ajatushyppäyksiin, joita kirjallisuudentutkija ei ehkä tohtisi tehdä.

Harmillista kyllä, Hosseini on kuitenkin pitäytynyt tiukahkosti tietokirjallisuuden lajityypissä, ja on tuonut tekstiin omia pohdintojaan suhteellisen vähän. Hosseini on erinomainen esseisti, ja lukijaa jääkin mietityttämään, olisiko esseisti-Hosseini saanut joistakin käsitellyistä teoksista enemmän tulkintoja irti kuin tietokirjailija-Hosseini. Aiemmissa teoksissaan Hosseini on käsitellyt ruumiillisuutta henkilökohtaisesta näkökulmasta, ja olisi ollut mielenkiintoista lukea, millaisia tunteita ja kokemuksia käsitellyt tekstit juuri Hosseinissa herättivät. Kertovan, yleistajuisen tietokirjallisuuden lajityyppi olisi tämän sallinut.

Kirjoitustapa on mehevä, ajoittain tarkoituksellisenkin anakronistinen: Gustave Flaubertin romaanin päähenkilö Emma Bovary potee pikkupor-

varillisissa piireissä *fomoa* eli fear of missing outia ja Emile Zolan Nanaa puolestaan kuvataan *it-girliksi*. Hosseini ei myöskään kaihda riettaita sanavalintoja tai kielikuvia. Kiinnostavien historiallisten tekstien kanssa ”muhinoidaan”, romaanihenkilöitä ”panettaa”, antiikin runoudessa ”kyrvät lerpauttavat” ja Raamatussa ”puristellaan tissejä”. Leikittelevä tyyli ei kuitenkaan tee kompromisseja sisällön suhteen, vaan oikeastaan päin vastoin. Tyyli korostaa kiihottavan kirjallisuuden nautinnollisuutta ja mahdollisuutta tarjota lukijalle koettavaksi laaja tunneskaala naurusta ällötykseen, kiihotuksesta kontemplaatioon.

Kirjan pohjana on Hosseinin Storytelille tekemä kymmenosainen, saman-niminen podcast. Tietokirja vaikuttaa noudattelevan podcastin rakennetta ja sisältöä varsin uskollisesti. ”Tämän seksikkäämpää ei yleissivistys voi olla”, todetaan sarjan esittelyssä. Mainoslause kertoo podcastin ja tietokirjan tavoitteista ja myös kohdeyleisöstä: tarkoitus on luodata viihdyttävällä tavalla kirjallisuudenhistoriaa niille, joille se on aiemmin jäänyt vieraaksi. Kirjan vetävyys ja selkeä kronologinen rakenne voivat olla perua ääniteformaattista: teoksenhan on oltava suoraviivainen, jotta kuuntelija pysyy kärryillä ja on myös valmis jatkamaan kuuntelua.

Teoksen tärkein ansio onkin kattavuuden ohella sen keveys ja yleistajuisuus. Siihen on helppo tarttua sellaisenkin lukijan, joka ei välttämättä olisi kiinnostunut kirjallisuudenhistoriasta, ellei aihe itsessään olisi hekumallinen. Hosseini saikin kirjasta Lauri Jäntin tietokirjapalkinnon keväällä 2024. Otsikko on sitaatti on hänen palkintopuheestaan.